

Policy brief

Sistemul educațional din România: un sistem incluziv pentru toți?

Autor:

Ghimiși Andrei Ștefan

București, 2021

Cuprins

Introducere	3
Context. Analiza situației actuale	5
Concluzii și recomandări	6
Bibliografie	8

Introducere

Politicile publice direcționate către romi au o istorie presărată cu multe impedimente în calea constituirii unor metode viabile pentru rezolvarea problemelor acestei comunități. Atât integrarea, cât și incluziunea lor socială au avut mult de suferit din pricina sutelor de ani de robie, iar decalajul social s-a adâncit și mai mult în perioada comunistă.

Populația romă este prezentată ca fiind cea mai mare minoritate la nivel european. Conform unui document programatic al Uniunii Europene, „*Romii – cea mai mare minoritate a Europei incluzând în jur de 10 până la 12 milioane de oameni – sunt frecvent victime ale rasismului, ale discriminării și al excluziunii sociale și trăiesc în sărăcie extremă fără acces la servicii de îngrijire a sănătății și locuire decentă*”¹.

Analizând documentele de politică publică elaborate până la momentul actual, am constatat că nici unul dintre aceste documente nu analizează problema din perspectiva **traumei transgeneraționale**. Vorbim despre un popor care, pe timpul a cel puțin 600 de ani (prima înregistrare scrisă a acestei sclavii datează din domnia lui Rudolf IV, în perioada 1331-1355, unde romii sunt descriși ca fiind în proprietatea mănăstirilor și a moșierilor) a fost asuprit și, astfel, identitatea lui a devenit sinonimă cu cea a unei persoane indezirabile, neadaptate social.

Abolirea sclaviei pentru acest popor a venit în 1864, însă probleme nu s-au oprit aici. Astfel, chiar eliberați de sclavie, romii continuă să trăiască în condiții dramatice. Mulți romi au fugit din țară după eliberare, iar cei care nu au părăsit România au rămas de obicei în satele în care locuiau când erau sclavi, în apropierea mănăstirilor.

Pentru populația roma, a urmat mai apoi Dictatura lui Antonescu și deportarea în Transnistria. Din 1941 până în 1943, aproximativ 36 000 de romi au murit în deportare în Transnistria². Dictatura comunistă a fost „ultima mare problemă” care s-a abătut asupra poporului rom. Însă, din păcate, greul vine o dată cu întreprinderea în această stare de

¹ Comisia Europeană, 2012b:2

² Se estimează că 500.000 de țigani europeni au fost victime ale genocidului în timpul nazismului, o cifră proporțională cu cea a genocidului evreiesc. În majoritatea țărilor, soarta romilor era similară cu cea a evreilor : masacrarea de către trupele URSS.

UNIUNEA EUROPEANĂ

„normalitate”, o normalitate pentru populația roma care în anumite cazuri a venit prea târziu, deoarece aceștia trebuie să își găsească acum locul într-un sistem care a fost conceput timp de sute de ani să îi țină departe sau să îi asuprească. Atunci, suntem datori morali (cel puțin) să reglementăm aceste lipsuri? Am dorit, pe această cale, să prezint o realitate care este foarte puțin cunoscută și care poate explica acest decalaj existent.

Această abordare se regăsește și în societatea americană, comunitățile roma și afro-americane fiind foarte similare din punct de vedere al greutăților istorice la care au luat parte. Diferența este însă în modul de abordare, statul american recunoscând implicarea profundă pe care a avut-o asupra evoluției poporului afro-american și urmările pe care acest sistem le-a avut asupra a sute de ani de generații. S-au făcut mai multe studii pe diferite grupuri etnice cu privire la traumele moștenite, dar astfel de cercetări asupra comunității afro-americane din cadrul științelor sociale și al comunităților de sănătate mintală sunt în mare parte absente.

Trauma istorică este un exemplu de traumă între generații. E cauzată de evenimente care vizează un grup de oameni. Astfel, chiar și membrii familiei care nu au experimentat direct trauma pot simți efectele evenimentului generații mai târziu. Dr. Maria Yellow Horse Brave Heart, PhD, a conceptualizat trauma istorică în anii 1980, ca o modalitate de a dezvolta o înțelegere mai puternică de ce viața pentru mulți nativi americani nu constă în îndeplinirea „Visului American”.

Trauma a fost odată considerată a fi un eveniment rar într-o mică parte a populației; cu toate acestea, anchete mai recente, cum este studiul din 2005 pe un eșantion general de populație din Suedia, au constatat că 84,8% dintre respondenții de sex masculin și 77,1% dintre respondenții de sex feminin au raportat că au experimentat cel puțin un eveniment de traumă care a fost în conformitate cu criteriul DSM IV în definirea traumei³.

Astfel, abordând problema din această perspectivă, statul american a reușit să creeze un sistem cât mai inclusiv, bazat pe promovarea identității și culturii poporului afro-american, pe istorie și cunoaștere, dar mai ales pe o educație timpurie bazată pe un schelet foarte

---

³ Courtois, C. A., & Gold, S. N. (2009). The need for inclusion of psychological trauma in the professional curriculum: A call to action. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy*, 1(1), 3–23.

bine structurat. Și de aici se naște întrebarea: *Sunt politicile publice din domeniul educației din România suficiente pentru a aborda problema în acest sens?*

Context. Analiza situației actuale

Atât Strategia Guvernului din 2001 și 2011, cât și Deceniul de incluziune al Romilor propun politici publice cu abordare focalizată, cu angajamente din partea Guvernului României atât în plan național, cât și internațional. Un pas important pentru România în acest sens este realizat în anul 2006, an în care România implementează patru politici publice, atât cu abordare de tip *mainstream*, cât și *targeting*: Strategia Guvernului pentru romi (*targeting*), PNAInc (*mainstream*), JIM (*mainstream*), Deceniul de incluziune (*targeting*).

Cu privire la măsurile adoptate la nivelul **educației**, cea mai afectată categorie de populație au fost copiii din mediul rural, în special cei de origine romă. O dovadă în acest sens este rata de înscriere la grădiniță a copiilor romi, care este cu 40% mai mică decât a populației majoritare⁴. Alte date statistice în acest sens se referă la lipsa frecventării orelor de studiu sau chiar abandonul școlar timpuriu. În 2012, aproximativ 400.000 de copii romi nu frecventau regulat școala primară⁵, iar peste 75% dintre copiii romi nu finalizau învățământul gimnazial⁶.

Un studiu efectuat în 2009 arată că școala la care au acces copiii romi este de departe de a fi o școală inclusivă pentru toți. Pentru remedierea situației, crearea unui mediu cu adevărat inclusiv și creșterea calității actului educativ în școlile frecventate de copiii romi se impun adoptarea unor măsuri strategice, de profunzime și urgente⁷.

În baza Strategiei 2020, nondiscriminarea, desegregarea și monitorizarea structurilor din sistemul educațional sunt câteva dintre principalele măsuri în vederea construirii unui mediu favorabil de învățare pentru copiii romi. Alte măsuri de promovare a participării

⁴ Studiu al Băncii Mondiale, *Toward and Equal Start: Closing the Early Learning gap for Roma Children in Eastern Europe*, 2012, p. 12.

⁵ UNESCO, Institutul Național de Statistică, 2010.

⁶ Ibid.

⁷ Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”, București, 2009.

școlare în rândul copiilor sunt prezentate, conform Legii educației, unele având rezultate excelente: tabere estivale pentru copiii între 3-6 ani, programul „A doua șansă” pentru cei care au depășit vârsta școlară, rețeaua de inspectori, cadre didactice și învățători pentru limba romani și istoria romilor, tabere de vara pentru limba romani, olimpiade de limba romani sau burse pentru studenții romi (în general).

Concluzii și recomandări

Politicile publice oferite până în acest moment în domeniul educației au fost, în marea majoritate de cazuri, ineficiente, nereușind să prevină abandonul școlar timpuriu din rândul persoanelor roma sau diminuarea discriminării și segregării suferite de acestea. Astfel, nu trebuie să uităm că, la fel ca și procesul de incluziune, procesul educațional trebuie să vină din partea ambelor părți. Astfel, consider că o mare parte din probleme pot și trebuie să fie rezolvate prin educație, o educație care trebuie făcută într-un mod cât mai atent cu putință. În vederea rezolvării unor probleme, am venit cu o serie de propuneri care să ofere un răspuns în acest sens.

În primul rând, orele de cultură și istorie roma să includă și prezentarea acestui termen de **traumă transgenerațională**, pentru a putea oferi o explicație asupra acestei discrepante între membrii aceleiași societăți, deoarece copilul roma nu poate să înțeleagă de ce există aceste idei preconcepute sau stereotipuri încă de la primul contact, acesta pornind cu un handicap față de ceilalți. O să merg chiar mai departe în acest sens deoarece aș propune în programa educațională obligatorie pentru toți copiii 2-3 ore dedicate special pentru istoria romilor. Consider că, cel puțin în cazul meu, o astfel de abordare m-ar fi făcut să înțeleg mai mult greutățile prin care aceștia au trecut și, mai ales, să înțeleg bagajul emoțional uriaș cu care aceștia vin.

În al doilea rând, consider că este necesară prezentarea adevărilor istorice asupra anumitor elemente distorsionate în timp cu privire la modul de lucru/percepția sau zicalele cu privire la romi. Și aici am un exemplu concret – „Te-ai înecat ca țiganul la mal“. Această zicală pe care o folosim fără a înțelege cu adevărat implicările acesteia și pe care

o cunoaștem încă din copilărie este folosită pentru a exprima un insucces al unei persoane, însă aceasta ascunde în spatele ei un adevăr foarte crud.

Nu în ultimul rând, consider că sunt aboslut necesare sa fie luate măsuri inclusive și direcționate pentru eliminarea oricărei forme de bullying, acestea fiind și mai accentuate în momentul în care există diferențe etnice, culturale sau religioase. O metodă pe care o consider foarte utilă este, de asemenea, chemarea unor guest speakeri de origine roma în săptămâna „școala altfel“ pentru a putea prezenta greutățile pe care aceștia le-au întâmpinat în timp, dar și succesele lor în viață.

Pentru a putea genera efecte durabile, pe termen lung, aceste măsuri trebuie corelate cu măsuri reactive de reducere în școală a copiilor aflați la vârste școlare sau a adulților care nu și-au terminat studiile. În plus, posibilitatea oferită tinerelor mame de origine romă de a-și finaliza cel puțin studiile obligatorii este o metodă necesară pentru ca acestea să își găsească un loc de muncă în piața formală sau de a avea un loc de muncă mai bine plătit.

Bibliografie

1. Comisia Europeană, 2012b:2
2. Studiu Băncii Mondiale, *Toward and Equal Start: Closing the Early Learning gap for Roma Children in Eastern Europe*, 2012, p. 12.
3. Courtois, C. A., & Gold, S. N. (2009). The need for inclusion of psychological trauma in the professional curriculum: A call to action. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy*, 1(1), 3–23.
4. Studiu Băncii Mondiale, *Toward and Equal Start: Closing the Early Learning gap for Roma Children in Eastern Europe*, 2012,
5. UNESCO, Institutul National de Statistica, 2010.
6. Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”, București, 2009.

© UEFISCDI 2021

Titlul proiectului: Cercetător-antreprenor pe piața muncii în domeniile de specializare inteligentă (CERT-ANTREP), cod SMIS: 124708

Școala Națională de Studii Politice și Administrative

Proiect cofinanțat de Fondul Social European prin Programul Operațional „Capital Uman” 2014-2020

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția Uniunii Europene sau a Guvernului României.

